

bus manifestum est ex intellectu potentia et intellectu actu, sicut ex partibus essentialibus, humanum animum esse compositum.

Quod patiens atque agens principium similiter in animo, sicut in corporibus.

Verum quoniam, alterum patiens alterum agens principium, tam in animo, quam in corporibus est, non erit ab re breuiter, quomodo, id in corporibus se habeat aperire, ut hinc quomodo fiat in animo conicere possimus, herbam igitur aliquam ex uirtute seminali produci animo subiiciamus, uidebimus enim quod uirtus seminalis, a forma per corruptionem prodiens, materiam communem cum qualitatibus suis attrahit, in quam ad se attractam sic agit, ut qualitatibus eius in idoneas, accomodate, proprieque materie permutat, eadem specie forma, unde per corruptionem uirtus prodiit, non in tempore, sed in temporis momento, in accomodatam iam sibi materiam inducitur. Hæc uia in essentialibus animi partibus non est, de foris enim et non de potentia materie uenit, ut paulo post explicabitur. In uirtutibus uero actu et potentie proportioatis, similis quedam ratio esse percipitur. Nam quoniam sensibiles species in fantasia positæ non sunt actu intelligibiles, sicut omnia sensus obiecta, actu sensibilia sunt, quia non est opus ut aliud aliquid, sibi adueniat, nisi sensus percipiens. Idcirco intellectus actu, quasi uirtus seminalis abstrahendo a conditionibus materie, et hic et nunc, facit ut phantasmata, sed ut species intelligibiles, a phantasmatibus, per abstractionem factæ, et sic formant potest

ita intellectū, et faciūt actū intellectum, id est faciunt
actum, ex potentia, nihil enim aliud est hic intellectus
potentia, q̄s potentia ex qua producitur in actū, ita ut
sit sciēs, qui actu scit, quod cōtingit cū per seipsum ope
rari potest ut ipse ait, potētia ergo intellectus p̄ intelle-
ctum actu, actu intellectus fit, sicut cōmunis natura,
p̄ uirtutē seminalē, propria facta in actum, per formā
reducitur, et utrumq̄; simili quadam uia. Nam et ma-
teria cōmunis quasi abstracta à cōmunis materie qua-
litatibus, per uirtutē seminalē futuræ forme accomo-
detur, et phātasmatā à cōditionibus sensibiliū per in-
tellectum actu abstracta futuro intellectui actu acco-
modantur. Quare non aliter intellectus potētia, potē-
tia est, q̄s forma, quæ adhuc actu nō est, sed futura actu
est, nec intellectus actu, aliter actu est, q̄s forma, quæ nō
futura est, sed iā actu est. Aliter enim nūquā esse posset
potētia intellectus actu sciēs, nec qui prius fuit tāquā ta-
bula nuda, postea posset tāquā apicibus litterarū et
figuris esse depicta. Vnde patet q̄, primū intelligēdi prī-
cipiū actū, id est intellectus actu, cognitis prīcipiorū ter-
minis, ut toto et parte, statī effulget ab animo. Et hoc
modo animus humanus intelligit prima prīcipia, quibus
p̄ceptis, intellectus actu i phātasmatā cōuersus, facit ut
potētia intellectus recipiat, illa depurata, ut sic dicā, et
à singulariū cōditionibus denudata, et ex potentia in
actū progressus, actu intellectus fiat, et se quoq̄; ipsum
possit intelligere. Per hūc enī aiūs seipsum intelligit. Liq̄-
do iā patre arbitror hūanū aiūm, ex intellectu actu et i-
tellectu potentia, sicut ex essentialibus p̄tibus, scđm Ari

K iiii

stotelē esse cōpositū, nec solū ipsum, sed cæteras etiā oēs
intelligētiās, præter simpliciter primā. Omnia enī præ-
ter primū essentialē, sibiq; proportionatā habēt cōposi-
tionē, q̄ppe cū in oībus potētiā inesse quādam præcipia-
mus. Omnia enī præter primū operando ex potētiā in
actum procedūt, quod esse nō posset, nisi potētiā essentia-
liter eis inesset, quod propterea lōge à primo abest, quo-
niam nulla sibi potētiā inest.

De his quæ aristotelicam de animo consequuntur
sententiam, et indiuiduatione compo-
sitione q; intelligentiarum.

Restat nūc de nōnullis ex hac Aristotelis de
aīo snia cōsequētibus mētionē faciamus. Pri-
mū igitur oīa rūt, quæ nōnulli sibi finxe-
rūt et Aristoteli, ut sustēdari possent, i gesserūt. Alii qd
intellectus actu unus sit, atq; separatus, i quo felicitas
hūana cōsistat. Alii qd unus sit intellectus in oībus, ita
ut separabilis qdē sit, nūquā uero sepetur, sed desinat
i eo esse, q nature cōcessit, alii q intellectus actu ipse de-
us sit, q sic se habeat ad intellectū, et intellectualia, sicut
sol ad sensum et sensibilia. Quare sicut uisus absq; lu-
mine nihil uidet, sic intellectus potētiā, sine intellectu
actu, nihil intelligit. Huius opiniōis præcipia falsa sunt,
postrema ex Aristotelica disciplina scaturiūt. Deinde se-
quitur q, non aliter, q̄ in hoc corruptili mundo intel-
lectuali quoq; speties, et indiuidua sunt. Unde genera
etiā (logice loquor) posse cōfari par est. Materia mul-
tiplicationis indiuiduorū causa secūdum Aristotelē est.
Ideo primū unicū est secūdum ipsum, quoniam solum

non habet materiã, ita enim in metaphýsics dicitur, quare patet sic ab eo materiam dici sicut sanguinem. In libris enim de animalibus, cum animal sanguine ali dicat, nec esse animal asserat quod sanguine careat, ad iecit aut proportionali. Vermes enim et sepie, multa q; alia non habent sanguinem, sed proportionale, nam quod in perfectioribus animalibus sanguis est, id in sepiis atramentum, in uermibus, alia quaedam humiditas. Simili ergo modo, materiam in intelligentis, quarum infima animus est, proportionatam unicuiq; generi materiã accipere debemus, quæ nulla in primo est, in cæteris est, ut ipse testatur, nã si primũ, ut ait, non habet materiam, atq; ideo unicum est, cætera necessario habent, quia prima non sunt, sed non corporeã, proportionatam ergo sibi potentiam. Quas ob res, sicut corporeæ formæ, per materiam multiplicantur, in indiuidua redactæ, sic separatæ quoq; à materia corporali, cum potẽtia sibi tanquam materia insita sit, per ipsam potentiam indiuidua multiplicantur, nam sicut corporum formæ propterea in multis indiuiduis discernuntur, quod materiam proportionatam sibi totam non in forment, sic separatæ ideo multiplicantur in singularia, quoniã uniuersam proportionatam non actuant, ut ita dicam, potẽtiã, sicut eni corporalis materia late patet, ac ideo raro potest una forma contineri, sic omnis potẽtia limites ut plurimum excedit cuiuscunq; formæ etiã intellectuãlis, nam sicut potẽtiæ multitudo conuenit, sic formæ unitas. Quare non dissimili modo formæ ille separatæ indiuiduæ per potentiam materiã propor

tionatam multiplicantur, quæ formæ corporeæ, per mat-
riam corporalem. Quod quia multi, uerbis proferunt, re non
intelligunt, exemplo ante oculos ponatur, omnes res cor-
poreæ intentiones suas, in aere non diuisas, sed unitas
imprimunt, ita fit, ut aere omnium propinquorum cer-
ta distantia corporum formis, idest intentionibus, refer-
tus sit, quæ cum inter se, et nitida corpora incidunt,
corporeas inde impresse in aere accommodato sunt red-
dunt figuras. Quare si quæ maximum fieri potest spe-
culum quis adhibeat, quæ maxime capi possunt imagines
corporum resulgebunt, quod si quis multa exhibebit
specula, aut unum scindet, eadem figuræ speciei ad
numerum speculorum uel particularum unius speculi
multiplicabuntur. Similis per materiam formarum, mul-
tiplicatio est, nisi quæ figuræ corporum, intentionaliter pri-
us in aere sunt, forme nusquam, nisi potentia in causis suis,
nam sicut singulæ, à singulis corporum figuris intē-
tiones totum propinquum aerem ita inficiunt, ut quæli-
bet una sit et tamen multitudine speculorum, in mul-
ta indiuidua per reuerberationem aeris et receptiuam
speculorum potentiam multiplicentur, sic forma quæli-
bet naturalis, una est in causa sua, et in se considera-
ta, et tamen quia materia recepta, nec loco, nec tempo-
re una esse potest, ad diuisionem materie multiplicatur,
nec tamen si toti uni generi accommodata materia, ut
equo aut boui, loco et tempore, in unum coheretur, unum
equum aut unum bouem, perpetuum posse gigni arbi-
tror, non enim omnis forma, totam sibi proportionatam
potest, informare materiam, sed minorem maiorcquam da-

ri puto, q̄s possit in actum redigere, ac unum cū ea fieri, non nullæ tamen formæ, ut solis & lunæ, totam sibi cōueniētē, amplexæ, statim à productione sui materiam, qua cum simul atq̄; inuitæ productæ sunt, uel, ut aristotelize loquar, producuntur, tam numero q̄s ratione ac specie unum sunt, tota enim proportionalis sibi materia, nec plus nec minus, q̄s forma possit sustinere, una cū forma, uel p̄ducta est, uel producitur. Hoc ipso certe modo, multas eiusdem rationis speciei ac formæ stellas productas esse uidemus, quarum materiam plurem fuisse necesse est, q̄s potuerit ab una forma, stellarum illarum informari. Tanta ergo & tam multa una cum eadem forma, specie prima causa, produxit, aut producit, quanta potest numero stellarum, æternaliter primæ causæ cognitio sufficere. Hæc cum ita se habeant, quoniam potentia quæ ut materia in intelligentiis est, latæ patet, similimodo, & specierum & indiuiduorum in mundo in intellectuâli multitudine esse necesse est, hic enī mundus, imago est illius, nec aliter de illo quicquam possumus natura duce intelligere, q̄s harum rerum, similitudine, atq̄; exemplo. Sicut ergo hic uidemus, materiam indiuiduationis, ut sic dicā, esse causam, atq̄; originem, formas autem multas, & unicuiq̄; propriam atq̄; accommodatam materiā, unde specierum numerus, ab insensatis incipiens, ordine per uergetātia primum, deinde per sensum solum tactus participantia, ad perpetuis sentientia progressus paulatim ascendens, in rationali anima terminum ponit, sic intellectualis mundus, ab eadē rationali anima, quæ media

quodammodo est, ac ideo si ad superiora conseras, tota penè potentia in maiorem actum ascendens, ad primū tandem simpliciter peruenit, in quo nulla potentia est. Quare in singulis intellectuālibus spetiebus, multæ esse indiuidua necesse est, nam propter multitudinem potentie, idest spūalis matricie, multæ numero formæ, eiusdē rationis atq; nature una cum tali materia productæ sunt, sicuti de stellis dicebamus, Hac ratione perspicuum est, animos quoq; humanos, post mortem non in unum confundi, sed singulos sustinere propter potentiam quæ indiuiduandi principium est, non ut quidā aiunt, inclinatione quam habent ad corpora, nam hoc simile est, si quis diceret indiuiduatas, p specula, quæ si per materiā, imagines, attritis speculis, nec desinere esse in ipsis, nec in unum in aere, confundi, sed seruare indiuiduationem suam, inclinatione quam ad specula rupta, retineant. Illud mirum est, qd Thomas uir, tum sanctitate, tum scientia præcipuus, huic rationi assensisse legitur, præsertim cum librum quēdam reliquerit de esse atq; essentia inscriptum, ubi aperte uult ex eē atq; essentia, omnes intelligentias, præter primam, costare, et horum alterum esse potentiam, alterū actū, quæ sententia nō differt ab aristotelica, præter q̄ in uocabulis, de quibus nulla uel parua, phylosopho, dum percipiatur, cura esse debet. Mirum ergo est si actum, et potentiam essentialiter esse in intelligentis uidit, idq; in animis similiter esse necesse esse. Cur indiuiduationem animarum, per potentiam, sicut rerum corporalium p materiam, non seruauit. Sed ad inclinationem eorum, ad

corpora in cōmuniōrē redacta, materiā, quasi coactus
refugit? An ut resurrectionem corporum per inclina-
tionem, ab ipsa fieri naturaliter posse ostenderet? Non
est dicendum, resurrectionem enim non natura duce,
sed fide futuram, credimus, quod si quid etiam natura,
huic rei posset conducere, totum id fidei ratione corro-
borari affirmarim, quæ tāta iā est gratia eius, qui pri-
mus se ipsum e mortuis suscitavit, sic ut multis iam secu-
lis, uniuersus terrarum orbis ita futurum prædicat, ut
nec lingua, nec natio ulla, nec gens dubitet. His omni-
bus perspicuum iam factum esse arbitror, intelligētias
omnes creatas ex actu & potentia intellectu, essentiali-
ter esse cōpositas, nec singulas numero, specie quoq; es-
se singulari. Sed in singulis spetiebus atq; naturis, mul-
ta per potentiam & materiam spiritalem, singulis for-
mis, à productione sua, sicut de stellis dicebamus mul-
tiplicatis, indiuidua inueniri. Quod etiam idē patet,
quod primum ideo & natura, & numero unicum esse
Aristoteles asserit, quoniam non habet materiā, id est po-
tentiam aliquam, nam si ea de causa, quia nō habet po-
tentia non est nisi unū numero in quibus potentia inest,
ea multa esse numero, in eadem natura, nisi totam pro-
portionatam, sibi potentiam actus complectatur, neces-
se est. Et sicut primum nature unius est, quia multa pri-
ma esse non possunt, ita quæ prima non sunt, eorū diuer-
sas esse naturas necesse est, non tamen negauerim, quem
admodū in rebus corporeis, nonnulla cernimus, tā si e-
tie q; numero unitatem seruare, similiter in mundo in-
intellektuali, nonnullas esse naturas, utroq; nō singu-

lares. Sed de cōpositione animi secundū Aristotlem dictum est, de cōsequentibus etiā non nihil tetigimus, quoniam ueritati catholicæ ualde oīa cōgruunt, de Platonis uero sententia, pudet dicere, quā incōstāter, ac leuiter, quā fabulose atque obscure, quā longe à ueritate, quā denique subtiliter excogitata sit, ex elementis enim aīam totius uniuersi, quā præcipuā putat, constare in Timeo narrat, ipsamque quasi ex recta linea, in circulum à conditore ait reflexā, fuisse, ex uno circulo duos factos asserit, ex quorū altero septem rursus, quadā inquit partitione circulos descriptos, fabricatosque fuisse, quæ oīa portētis magis similia sunt, quā ueritati. Verum quoniam quantum ad rē, quæ de agitur attinet, de cōpositione animi secundum Aristotlem, satis superque dictum est.

De origine animi secundum Aristotlem.

Nunc pauca de origine quoque ipsius referenda uidentur, ut undique aristotelica doctrina non aliter catholicæ ueritati congruere uideatur, quā platonica assentire. Animos Aristoteles, minime ante corpus, fuisse sentit, et corrupto corpore perpetuos, atque immortales fore demonstrat, nec negat oīa orta occidere, multis enim in locis hac propositione ut uera utitur, sed ortos esse animos ingenue secundum ipsum inspiciamus, gigni enim atque oriri, cæteraque huius, ut superioribus dictum est, ex potentia materie prodire significant, animos uero non promi ex potentia materie, sed cum in utero humana corpora, uegetandi, sentiendi que aīa per

fecta fuerint, tūc animos ex nihilo in eis innasci, pro-
duci atq; infundi. Audiamus quid in primo de anima
scribit. Intellectus uero inquit innasci uidetur, substan-
tia quedā existens, & non corrūpi, nam maxime ob ea
corrūperetur offuscatione, quæ in senectute fit, nunc at
ut in sensuum instrumentis, sic accidit, & enī si senex
huiusmodi oculū accipiat, uideret profecto sicuti &
iuuenis. Quare senectus non fit qđ aia passā sit, sed
id in quo, & paulo post. Intellectus autē diuinus quid
dā est forsan, atq; impassibile, hic aperte intellectu pro
anima intellectua posuit, non enī de partibus nec de
potentiis, hoc est uirtutibus siue uiribus animi agit, sed
de toto sibi animo uerba sunt, quem incorruptibile esse
atq; impassibile à uestigio quodā astruit, diuiniorens
quoq; qđ aliæ anime sunt, qđ & uulgo creditur, eē affir-
mat, nam si forsan sic esse adiecit, aut modestiæ tamē
causa, pp multos, aut quia nondū hæc sufficienter demō-
strauit, ita locutus est, sicut & illud quod ad originem
animæ, qua de agimus pertinet, quasi subdubitando ue-
recundius protulit, quod facere solet, uel propter rerū
magnitudinē, atq; opinionis nouitatem, uel quoniam
alio in loco, latius agendū erat. Intellectus uero inquit
innasci uidetur, substantia quedā existens, & non cor-
rūpi, ratione q; adiecta, concludit, qđ senectus non fit,
quoniā anima passā sit, sed id in quo. Quare patet ipsam
intellectuā animā intellectum hic appellari, qđ inna-
sci ait. Innasci certe aliter intelligi nō potest, qđ in corpo-
re infundi atq; produci. Nā si innascitur in corpore, pri-
mum ante corpus fuisse non potest. Deinde cum innasci

quasi excellentius quiddā atq; præstantius de ipsa sola
sicut impassibili, incorruptibili, cæterisq; diuiniore dica-
tur, non est ambiendum ex potentia materiæ, ut uege-
tatiua & sensitua, ipsam prodire, sed diuiniore modo
quo tā, qui diuiniore animæ conueniat, innasce atq; in-
fundi, non enī extra corpus creatur, sed in ipso corpore
uegetatiua iam anima sensituaq; præparato produci-
tur. Quare tantum diuiniore est q̄s aīa sensitua, quātū
forma diuiniore est q̄s materia, quantus actus q̄s poten-
tia, quantum ipsa sensitua q̄s uegetatiua, nam sicut ue-
getatiua materiæ locum habet ad sensitua, nullum enī
corpus sensitua potest anima perfici nisi prius uegeta-
ret, sic sensitua intellectuæ materia ī cæteris omnibus
est, præter q̄s quod intellectuæ non est de potentia ma-
teriæ, sed innascitur atq; infunditur, quæ oīa ex secun-
do de generatiōe animalū illustriora sunt. Quare nō
grauabimur altius uerba ipsius inde repetere, plurimū
enī & ad originē & ad immortalitatem animi cogno-
scendā faciunt, & nisi alterum per alterū, & aliud per
aliud exponantur, uix percipi possunt, quod in rebus
magnis oībusq; tunc nouis atq; inauditis, factitatum
sibi est. Nō enim inquit minus spermata & foetus ani-
malū q̄s plantæ uiuunt, & fecūda usq; ad aliquid,
sunt, quod igitur nutritiuam habent aīam, & quare
hanc primum accipere necesse est, id ex iis quæ de ani-
ma determinata in aliis sunt, perspicuū fit, progres-
sua uero etiā sensitiuam, scdm quam animal est, nō enī
simul aīa & homo gignitur, neq; animal & equus,
similiter in cæteris animalibus est, postremo enim finis
gignitur

gignitur, proprius uero ipse cuiuslibet generatiōis finis est. Hinc aperte patet, quod anima uegetatiua sensitue, & sensitua intellectuue materia fit, idest corpus anima i formatum antecedente, sequētis immediate animæ materia est. Viuūt enim ait fetus aialiū in utero scilicet. Fecunda quoq; spermata usq; ad aliquid, quousq; uidelicet fecūda sunt, uiuūt, & uiuūt nō minus q̄ plātæ, quāuis illi actu, hæc in potentia, ut paulo post dicturus est, & progrediētia sensitua quoq; aiām habēt, nō enim simul animal & homo gignitur, sed prius animal in utero, per sensitua animā est, deinde homo, neq; animal & equus simul sunt, nā quāuis animā sensitua nō aliā q̄ equinā habet, & sic in animaliu genere ponitur, prius tamen hæc, q̄ equi membra pfecta atq; figurā habet, ac ideo nō est simul animal & equus, sed prius animal q̄ equus, postremo deinde inquit finis gignitur. Finis enī in naturalibus ipsa forma est, quare patet animam intellectuā formā esse sensitua, & hæc uegetatiua, hæc autem forma, & hic finis proprius inquit cuiuslibet generatiōis est. Generatio enī est formæ in materiā i ductio. Quare cuiuslibet generatiōis forma finis est propria, sicut i generatiōe equi, forma equi. In generatiōe hominis, forma hominis. Nō possum hic nō mirari, q, nōnulli multitudinē, ut aiūt formarum fugientes, adueniēte aiō utraq; præcedēte uane scere cōtēdūt, eodēq; pacto uegetatiua, cū accesserit sensitua. Quā ad rē, ab uniuersalibus dictis Aristotelis trahere solet argumēta, nec animaduertunt, aliter in genere, aliter i parte dici oportere, nā in genere materia &

L